

Др Иван Д. Милић, асистент са докторатом
Универзитета у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
I.Milic@pf.uns.ac.rs

НОВИНЕ У ОПШТЕМ ДЕЛУ КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА*

Сажетак: Првог децембра 2019. године ступио је на снагу Закон о изменама и допунама Кривичног законика. Владајуће је мишљење да је његова највећа новина увођење казне доживотног зајвора. Сувројном ипаквом мишљењу, аутор сматра да ће остале измене и допуне КЗ да позоде највећи број учинилаца кривичних дела, те да ће се „осуђеничка популација у казним заводима“ повећати.

Кључне речи: Кривични законик, доживотни зајвор, условни отпуст, условна осуда, повраћ.

УВОД

Кривични Законик који је донет 2005. године, а ступио на снагу 1. јануара 2006. године више пута је мењан и допуњаван. Пре 2019. године последње интервенције (измене и допуне) у КЗ биле су 2016. године.¹ С тим у вези, са правом се у науци наводи да кривично законодавство није више стабилна грана права каква је била још пре неколико деценија.² Последњих година српско кривично право и право кривичног поступка пролази кроз веома динамичан период развоја. Нацрти, предлози измена, допуна или

* Рад је написан у оквиру пројекта „Биомедицина, заштита животне средине и право“. Пројекат бр. 179079 који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Пре 1. децембра 2019. године на снази је био Кривични законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016. У овом раду предмет *ранијих решења* јесте, управо, наведени Кривични законик са изменама и допунама закључно са 2016. годином. (у даљем тексту и КЗ).

² Zoran Stojanović, *Da li je Srbiji potrebna reforma krivičnog zakonodavstva?*, *Crimen* (IV) 2/2013, 120.

промена, или потпуно нови законски текстови су чести и тешко је одупрети се утиску да смењују једни друге великом брзином.³

Приметно је и да се неретко након учињених „најтежих кривичних дела“ доносе нови закони или се мењају постојећи, што никако не заобилази Кривични законик. Поред нове садржине закона, увек се поставља и питање побуда, мотива из којих је тако значајан закон какав је кривични донет, као и питање да ли његова (нова) садржина одговара тим мотивима.⁴ То се често чини под утицајем опште јавности, а када је реч о кривичном законодавству приметно је да измене иду у правцу заостравања репресивног приступа криминалитету.⁵

Закон о изменама и допунама Кривичног законика⁶ који је ступио на снагу 1. децембра 2019. године, има 42 члана. Најважнији разлог, како се то говорило у стручној и општој јавности, за његово доношење био је увођење казне доживотног затвора. У општој јавности владајуће је мишљење да је, управо, казна доживотног затвора највећа новина ЗоИДКЗ. Такође се и у образложењу ЗоИДКЗ наводи да најзначајнију измену Кривичног законика представља увођење доживотног затвора.⁷

Ми ћемо у овом раду предочити да ће казна доживотног затвора да *погоди* мали број учинилаца кривичних дела. Затим ћемо указати на то које ће остале измене и допуне у Општем делу ЗоИДКЗ да погоде највећи број учинилаца кривичних дела. Предмет наше пажње неће бити измене и допуне у Посебном делу Законика. Такође, у раду се нећемо бавити свим изменама и допунама у Општем делу КЗ, већ само појединим који су за предмет овог рада, а по нашем мишљењу, од посебне важности.

На самом почетку рада биће речи о казни доживотног затвора и забрањени условног отпуста. Затим следи део који се тиче условне осуде. На крају рада указује се на измене и допуне које се тичу рецидивизма.

³ Бранислав Ристивојевић, Истина као главна жртва англоамериканизације домаћег кривичног права: Дарвинов расад у српској шуми, зборник радова – *LV Редовно годишње савештовање удружења* – Суђење у разумном року и други кривичноправни инструменти адекватности државне реакције на криминалитет – Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу – Златибор, септембар 2015, 3.

⁴ Станко Пихлер, Новеле општих установа у кривичном законодавству (Поводом Кривичног законика РС од 29. септембра 2005. г.), *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 3/2005, 42.

⁵ Детаљно о утицају опште јавности вид. Бранислав Ристивојевић, „Пунитивни популизам“ српског законодавца – критичка анализа тзв. Маријиног закона –, *Зборник радова Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу* – 2013, 321-323.

⁶ Закон и изменама и допунама Кривичног законика, *Службени гласник РС*, бр. 35/2019. (у даљем тексту и ЗоИДКЗ).

⁷ Образложење Закона. Доступно на: <https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php> на дан: 04. 01. 2020.

1. КАЗНА ДОЖИВОТНОГ ЗАТВОРА

Покушаји за увођење казне доживотног затвора трају *одређено време* у Републици Србији.⁸ Пре доношења сада важећег Закона о изменама и допунама Кривичног законика, постојао је Нацрт Закона о изменама и допунама Кривичног законика којим је, такође, била предвиђена казна доживотног затвора.⁹ До 1. децембра 2019. године најстрожа/најдужа казна затвора била је 40 година, која се није могла изрећи учиниоцу који у време учињеног кривичног дела није имао навршених 21 годину живота.

Од 1. децембра 2019. када је ступио на снагу ЗоИДКЗ најстрожа казна у Републици Србији је казна доживотног затвора. Према слову закона: За најтежа кривична дела и најтеже облике тешких кривичних дела може се уз казну затвора изузетно прописати и казна доживотног затвора. Доживотни затвор не може се изрећи лицу које у време извршења кривичног дела није навршило двадесет једну годину живота. Доживотни затвор се не може изрећи у случајевима када закон предвиђа да се казна може ублажити (члан 56. став 1. тачка 1) или када постоји неки од основа за ослобођење од казне.¹⁰ Казна доживотног затвора је прописана за она кривична дела за која је раније била прописана казна затвора од 30 до 40 година. С тим у вези, како бисмо видели колики број учинилаца кривичних дела казна доживотног затвора потенцијално може да погоди (колико у судској пракси постоји могућност да се казна доживотног затвора изрекне), морамо се вратити неколико година уназад. Морамо видети колико је ранијих година казна затвора од 30 до 40 година изрицана од стране судова. С тим у вези, број осуђених пунолетних лица од 2009. до 2018. којима је изречена казна затвора од 30 до 40 година је следећи:¹¹

⁸ О томе да ли је било потребне за увођењем казне доживотног затвора вид. Емир Ћоровић, Казна доживотног затвора (да или не?), Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу – *LVIII Редовно годишње савештовање удружења* – Златибор 2018, 194-210.

⁹ Вид. Иван Милић, *Индивидуализација казне затвора – криминолошки, кривично-правни и пенолошки аспекти*, Нови Сад, 2017, 199. (докторска дисертација).

¹⁰ Чл. 44а КЗ.

¹¹ Извор: Републички завод за статистику, Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2018. – Пријаве, оптужења и осуде – Београд, 2019. 63. Доступан на: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2019/Pdf/G20195653.pdf> на дан: 01. 01. 2020. Према „затворским подацима“ у 2009. године на издржавању казна затвора до 40 година затвора налазило се укупно 23 осуђеника. На основу „затворских података“ може се закључити да су то осуђена лица на казну затвора од 30 до 40 година (што свакако укључује и осуђенике на казну затвора у трајању од 40 година затвора). Извор: Годишњи извештај о раду Управе за извршење кривичних санкција за 2009. годину. Доступан на: <http://reforma.bezbednost.org/wp-content/uploads/downloads/2012/09/2009-Godisnji-izvestaj-Ministarstvo-pravde-Uprava-za-izvr%C5%A1enje-krivi%C4%8Dnih-sankcija.pdf> на дан: 01. 01. 2020.

изречена казна по годинама	2009.	2010	2011.	2012.	2013.	2014.	2015	2016.	2017.	2018.
изречена казна од 40 година	4	10	3	2	1	2	4	5	2	3
изречена казна од 30 до 40 година	20	16	5	12	9	11	13	9	11	7
укупно	24	26	8	14	10	13	17	14	13	10

У овој табели подаци су приказани онако како их води Републички завод за статистику. На основу наведених података из судске праксе може се закључити – *да је била ђројисана* казна доживотног затвора у периоду од 2009. до 2018. године, она би била изречена, по годинама, према највише 26 учинилаца (2010. године), односно према 8 учинилаца (2011. године). На основу оваквих званичних статистичких података није тешко доћи до закључка да ће казна доживотног затвора погодити мали број учинилаца кривичних дела.

2. УСЛОВНИ ОТПУСТ

Осуђена лица за време издржавања казне затвора имају права и обавезе, која су уређења строгим прописима. Свако право/погодност за осуђеника има донекле различит значај. С тим у вези, једно право за осуђеника може да има немерљив значаја, али да, са друге стране, за другог осуђеника нема никакав значај. На пример, право на посету од стране породице по правилу за осуђеника има немарљив значај, али за оно осуђено лице које нема породицу, или из различитих разлога не прима посете, ово право за њега нема значај. Исто је случај и са правом на брачне посете. Такође, право на пријем пакета нема никакав значај за оне осуђенике којима нема ко да пошаље пакет.

Међутим, ипак се чини да је право на *условни ојџуси* „сан сваког осуђеника“. Као највећа привилегија/право/погодност коју може да добије осуђено лице у току издржавања казне затвора јесте условни отпуст.¹² Условни

¹² Детаљно о условном отпусту вид. Драгиша Дракић, Иван Милић, О појединим материјалним, процесним и извршним аспектима условног отпуста, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2/2019, 405–425; Драгиша Дракић, Иван Милић, *Основи кривичног извршног ђрава*, Нови Сад, 2019, 91-93.

2. Уколико је реч о осуђеним лицима на казну доживотног затвора који *могу* да се условно отпусте, логично је да не могу да се условно отпусте по општем правилу – након издржане две трећине казне. Ова категорија осуђеника може да се условно отпусти након издржаних 27 година.¹⁹

3. Опште је правило да се сматра да је осуђени издржао казну затвора уколико условни отпуст није опозван, а условни отпуст се *може* опозвати најкасније у року од две године од дана кад је истекао. Правило је да условни отпуст траје колико и сама изречена казна затвора. Међутим, осуђеном на казну доживотног затвора (који *може* да се условно отпусти) условни отпуст *траје* петнаест година од дана када је условно отпуштен.

У Републици Србији се не тако мали број осуђеника *условно ошћуси*. Тако је на пример у 2009. години са издржавања казне затвора отпуштено 1735 осуђених лица, од тога 1674 осуђеника и 61 осуђеница.²⁰ Међутим, овај податак нам говори само о укупном броју условно отпуштених осуђеника, тако да на основу њега не можемо да закључимо колики број осуђеника ће погодити забрана условног отпуста коју је увео ЗоИДКЗ. До тог податка ћемо пре доћи ако погледамо колико је осуђених лица на казну затвора од 30 до 40 година и 40 година. Дакле, ова забрана условног отпуштања погодиће само осуђена лица којима ће бити изречена казна доживотног затвора, што значи, ако посматрамо на пример 2019. годину то је укупно *десет* осуђеника. Дакле, ни ова новина неће погодити велики број осуђеника.

3. УСЛОВНА ОСУДА

Сваки учинилац кривичног дела и свако учињено кривично дело има своје специфичности. Учинуоцу, за којег је у судском поступку утврђено да је крив за учињено кривично дело, због којег је против њега вођен кривични поступак, може се под законом прописаним условима изрећи условна осуда. Казнени заводи у којима се издржава казна затвора су *вешћачке средине*, у којима није потребно слати сваког ко учини кривично дело. Условном осудом се често може постићи сврха кажњавања, под условом да се у кривичном поступку утврди да је то могуће и да је оправдано њено изрицање.

Условна осуда, као мера упозорења, је кривична санкција која се најчешће изриче учинуоцима кривичних дела од стране судова, а што потврђују и званични статистички подаци. С тим у вези, приказаћемо како изгледају

¹⁹ Чл. 46 ст. 2 КЗ.

²⁰ Извор: Годишњи извештај о раду Управе за извршење кривичних санкција за 2009. годину. Доступан на: <http://reforma.bezbednost.org/wp-content/uploads/downloads/2012/09/2009-Godisnji-izvestaj-Ministarstvo-pravde-Uprava-za-izvr%C5%A1enje-krivi%C4%8Dnih-sankcija.pdf> на дан: 01. 01. 2020.

статистички подаци за период од 2009. до 2018. године, у погледу изрицања условне осуде:²¹

изречена условна осуда по годинама	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
укупан број	23382	12833	18110	17169	17152	18307	19290	17541	17948	16880

Овакав приказ укупног број изречених условних осуда по годинама²² не даје јасну слику о томе колико се ова санкција често изриче. Јасна слике се види тек када се изврши поређење са другим изреченим казнама, и то пре свега са казном затвора и новчаном казном.²³ С тим у вези, изречена *казна затвора* за исти временски период по годинама изгледа овако:²⁴

изречена казна затвора по годинама	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
укупан број	9763	5908	8158	10212	11204	13026	8820	9419	8220	7408

Како би се јасније видело колико се условна осуда изриче у пракси приказаћемо и колико је за исти временски период од стране суда изречено *новчаних казни*.²⁵

²¹ Извор: Републички завод за статистику, Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2018. – Пријаве, оптужења и осуде – Београд, 2019, 63. Доступан на: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2019/Pdf/G20195653.pdf> на дан: 01. 01. 2020.

²² На основу статистичких података не можемо да закључимо колико је изречено условних осуда са заштитним надзором.

²³ Остале казне и мере упозорења – рад у јавном интересу, одузимање возачке дозволе и судска опомена се знатно ређе изричу у поређењу са условном осудом, казном затвора и новчаном казном.

²⁴ Извор: Републички завод за статистику, Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2018. – Пријаве, оптужења и осуде – Београд, 2019, стр. 63. Доступан на: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2019/Pdf/G20195653.pdf> на дан: 01. 01. 2020. У овај број урачунате су и казне затвора од 30 до 40 година и казна затвора од 40 година. У овај број није урачуната казна затвора које се извршава у просторијама у којима осуђени станује (тзв. кућни затвор).

²⁵ Извор: Републички завод за статистику, Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2018. – Пријаве, оптужења и осуде – Београд, 2019, стр. 63. Доступан на: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2019/Pdf/G20195653.pdf> на дан: 01. 01. 2020.

изречена новчана казна по годинама	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
укупан број	6753	2406	3665	3138	3141	3119	2722	2581	2731	2628

Евидентно је да је *условна осуда* кривична санкција која се у пракси *најчешће* изриче. Међутим, број осуђених лица којима ће бити изречена условна осуда применом ЗоИДКЗ²⁶ биће знатно мањи. Реч је о томе да се ЗоИДКЗ уводе и одређене новине у погледу изрицања условне осуде. Наиме, условна осуда се може изрећи под законом прописаним условима. Можемо рећи и да се у два случаја условна осуда *не може* изрећи, тј. да постоји *забрана* изрицања условне осуде, и то:

1. У првом случају реч је о тежини учињеног кривичног дела. За кривична дела за које је забрањена „строга казна затвора“ не може се изрећи условна осуда. До ступања на снагу ЗоИДКЗ услова осуда није могла да се изрекне за кривична дела за која се могла изрећи казна затвора у трајању од *десет година* или тежа казна. Сада, према ЗоИДКЗ услова осуда се не може изрећи за кривична дела за која се може изрећи казна затвора у трајању од *осам година*²⁷ или тежа казна. Ова измена ће, заиста, погодити велики број учинилаца кривичних дела, и то оне учиниоце који су учинили кривично дело за које је прописана казна затвора *од осам до десет година*, јер им се не може изрећи условна осуда.

С обзиром на наведено, надлежни органи на једноставан начин могу да утврде колико ће се оквирно²⁸ годишње повећати број *осуђеника* који ће казну затвора издржавати у казним заводима.²⁹ То је могуће тако што ће се видети колико су се годишње изрицале условне осуде учиниоцима која су учинила кривична дела за која је била предвиђена казна затвора *од осам до десет година*.

2. Друга забрана се односи на одређену категорију учиниоца кривичног дела. Реч је о *повраћеницима*. До ступања на снагу ЗоИДКЗ услова осуда није могла да се изрекне ако није протекло више од пет година од правноснажности осуде којом је учиниоцу изречена *казна затвора* за умишљајно кривично дело. Сада, према ЗоИДКЗ услова осуда се не може изрећи ако

²⁶ Дакле, то ће бити лица која су учинила кривично дело *након сјучања* на снагу ЗоИДКЗ.

²⁷ Нејасно је Образложење ЗоИДКЗ које се тиче условне осуде, у којем се наводи: Овом интервенцијом се врши усклађивање Кривичног законика са Законом о кривичном поступку, тако што се предвиђа да се условна осуда може изрећи само за кривична дела за која је Законом о кривичном поступку предвиђен скраћени поступак.

²⁸ Оквирно пре свега из разлога што се и стопа криминалитета мења – повећава/смањује.

²⁹ Јер ће се и казна затвора која се извршава у просторијама у којима осуђени станује изрећи у одређеном проценту.

није протекло више од пет година од правноснажности осуде којом је учиниоцу изречена казна *затвора или условна осуда* за умишљајно кривично дело.³⁰ На овакав начин законодавац је увео забрану³¹ изрицања условне осуде. Овакво решење законодаваца ће довести до повећања броја осуђеника у казним заводима.

И у овом случају надлежни органи би могли на једноставан начин да утврде колико ће се оквирно годишње повећати број *осуђеника* који ће казну затвора издржавати у казним заводима. То је могуће тако што ће се видети колико је у претходним годинама било учиниоца кривичних дела којима је раније била изречена *условна осуда* због умишљајног кривичног дела, а да од правноснажности осуде није протекло више од пет година.

4. ПОВРАТ

Иако је сврха кривичне санкције, између осталог, утицај на учиниоца да убудуће не чини кривично дело, не тако мали број осуђених лица поново учини кривично дело. Постоје многобројна дефиниције (појмовна одређења) поврата, које се разликује, по правилу, у зависности од науке која га дефинише. Важна околност за индивидуализације кривичне санкције јесте *ранији животи* учиниоца кривичног дела. По правилу се ранији живот учиниоца кривичног дела посматра кроз призму раније (не)осуђиваности, те се узима као олакшавајућа околност уколико је реч о раније неосуђиваном учиниоцу, а као отежавајућа ако је реч о раније осуђиваном учиниоцу. Међутим, ранији живот учиниоца је све остало само не ранија осуђиваност,³² из разлога што КЗ посебно *уређује и вредније* поврат. Међутим, од 1. децембра 2019. године овакав став се *не може* прихватити, с обзиром на измене и допуне које је увео ЗоИДКЗ. У Републици Србији постоји велики број повратника. Према подацима *затворских власи* у 2008. година на издржавању казне затвора било је више осуђеника *повратника* него *примарних осуђеника*, док је статистика са *осуђеницама* другачија. Примарних осуђеника било је 3576, а повратника 4175. Са друге стране, примарних *осуђеница* било је 131, а оних које су раније биле осуђиване 101.³³

³⁰ Може се поставити питање зашто законодавац, када је већ поопштрио услове за изрицање условне осуде, није прописао да се условна осуда *не може* изрећи и у случајевима када је раније била изречена и нека друга казна? Можда је разлог тај, што је законодавац у ЗоИДКЗ одлучио да се у том временском периоду (од пет година), не да „друга шанса“ учиниоцу кривичног дела којем је раније била изречена баш условна осуда.

³¹ Може се рећи и да је законодавац поопштрио услов.

³² До таквог решења се долази на основу одредаба нашег КЗ.

³³ Извор: Годишњи извештај о раду Управе за извршење кривичних санкција за 2009. годину. Доступан на: <http://reforma.bezbednost.org/wp-content/uploads/downloads/2012/09/2009->

До ступања на снагу ЗоИДКЗ, поврат је био *факултативна оштежавајућа околност*.³⁴ Суд је у зависности од одређених околности поврат могао да цени као отежавајућу околност, али и у том случају, уколико би постојале и олакшавајуће околности, постојала је могућност да се учиниоцу кривичног дела *ублажи* казна.³⁵ ЗоИДКЗ уводи значајне новине у погледу поврата, на начин што доноси измене и допуне у погледу обичног и вишеструког поврата и даје им „огроман значај“ приликом индивидуализације кривичне санкције.

4.1. Обичан поврат

Иако у теорији постоје различите дефиниције поврата, у кривичном поступку потребно је да се утврди које повратник, а то може бити само оно лице којег Кривични законик идентификује као повратника. ЗоИДКЗ уводи „обавезно вредновање“ тзв. *обичног њовраћа*.³⁶ *Ако је учинилац кривичног дела*

-Godisnji-izvestaj-Ministarstvo-pravde-Uprava-za-izvr%C5%A1enje-krivi%C4%8Dnih-sankcija.pdf на дан: 01. 01. 2020. Сматрамо да, ипак, са овим подацима треба бити опрезан, јер се поставља питање ко се *све убраја* у повратнике? Да ли су то осуђена лица којима је раније изречена било која санкција или само казна затвора. Такође, према доступном Извештају чини се да је реч о броју осуђених лица која су у току 2008. *јримљени* на издржавање казне затвора. Постоји неколико дефиниција поврата. Са криминолошког аспекта, рецидивизам постоји када кривично дело учини лице које је раније учинило кривично дело, без обзира да ли је осуђивано. Према пенолошкој дефиницији, рецидивизам постоји када се једно осуђено лице које је издржавало казну у установи, поново издржава казну у некој од установа за извршење казни. Вид. Milo Bošković, *Kriminologija*, Novi Sad, 2007, 510. Такође, вид. В. В. Городнянская, Структура рецидивной преступности (постепенитенциарный рецидив), *Вестник Томского государственного университета*, № 335. 2010, 105; И. С. Дроздов, Структура криминологического рецидива осужденных без лишения свободы, *Уголовная юстиция*, № 13. 2019, 125. Надаље, поставља се и питање колико је осуђеника требало да се избрише из казнене евиденције (услед законске рехабилитације), али то није учињено, па се и даље воде као повратници. Интересантно је указати и на следеће податке. У 2018. године било је укупно 29750 осуђених лица, од тога 12680 које су били раније осуђивани. Извор: Републички завод за статистику, Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2018. – Пријаве, оптужења и осуде – Београд, 2019. стр. 84. Доступан на: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2019/Pdf/G20195653.pdf> на дан: 01. 01. 2020. Међутим, на основу ових података не може да се зна да ли је реч о обичним или вишеструким повратницима.

³⁴ Поврат има вишеструки значај, и то: кривичноправни, кривично процесни, криминолошки и кривично извршни. Б. Н. Телефанко, Потенциал уголовного наказания и его воздействие на рецидив преступлений, *Уголовная юстиция*, № 2 (6). 2015, 11. Око 50% лица која су први пут осуђена на казну затвора, након издржане казне понове кривично дело. Д. С. Чукмаитов, Рецидив преступлений как важнейший критерий эффективности уголовно-правового воздействия, *Право и государство*, No 2 (63). 2014, 88.

³⁵ Како наводи проф. Стојановић: нарочито је спорно да ли је дозвољено судско ублажавање казне у случају постојања и неке отежавајуће околности. У принципу, постојање неке отежавајуће околности не искључује примену одредаба члана 56 тачке 3. КЗ. Zoran Stojanović, *Krivično pravo – Opšti deo*, Beograd, 2009, 276.

³⁶ У Образложењу ЗоИДКЗ се наводи да је овде реч о *обичном њовраћу*. Опште је прихваћено разликовање поврата на општи и специјални. Вид. Љубиша Лазаревић, *Коментар*

учињено³⁷ са умишљајем раније осуђен за умишљајно кривично дело, суд ће и³⁸ околност³⁹ узети као отежавајућу, ако од раније осуде или издржане казне није прошло *једне* године. Повраћ се вреднује само ако је реч о ранијој осуди за умишљајно кривично дело без обзира на врсту изречене кривичне санкције. Такође, потребно је да је ново кривично дело (кривично дело за које се суди учиниоцу) учињено са умишљајем. Законодавац је водио рачуна и о временском периоду. Само ако није протекло више од пет година од раније осуде или издржане казне поврат се узима као обавезна отежавајућа околност. Осим што је суд у обавези да поврат цени као отежавајућу околност, законодавац је увео и одређене забране. Наиме, у том случају суд не може изрећи казну испод границе прописане законом или блажу врсту казне, изузев ако закон предвиђа да се казна може ублажити или ако закон предвиђа да се учинилац може ослободити од казне, а суд га не ослободи од казне.³⁷

4.2. Вишеструки поврат

ЗоИДКЗ уводи и вишеструки повраћ, и даје му највећи значај приликом индивидуализације казне затвора. Наиме, за кривично дело учињено са умишљајем, за које је прописана казна затвора, суд ће изрећи казну изнад половине распона прописане казне под следећим условима:

1) ако је учинилац раније *два* пута осуђен за кривична дела учињена са умишљајем на затвор од најмање *једну* годину. У овом случају се, такође, вреднује само ако су раније учињена кривична дела са умишљајем. Такође, потребно је да је раније изречена само казна затвора од најмање *једну* годину.

2) ако од дана отпуштања учиниоца са издржавања изречене казне до извршења новог кривичног дела није протекло пет година.

Свакако да је и пре овакве измене суд могао да изрекне казну затвора изнад половине распона прописане казне, на начин што је ценио поврат као отежавајућу околност приликом индивидуализације казне затвора. Оваквим решењем законодавац смањује судијама могућност за индивидуализацију казне затвора.³⁸

Кривичног законика, Београд, 2011, 266-267. У науци се говори и о простом и сложеном поврату (рецидиву). Под простим се подразумева лице које је *једном* раније било осуђено, а по сложеним лице које је два или више пута раније осуђено. И. С. Дроздов, Рецидив как критерий эффективности наказаний, не связанных с лишением свободы, *Уголовная юстиция*, № 11. 2018, 202. Такође, постоје и *општи повраћ* и *поједино опашно повраћ*. Вид. Уголовный кодекс Российской Федерации, от 13.06.1996 N 63-ФЗ (ред. от 27.12.2019). чл.18.

³⁷ Сматрамо да у појединим случајевима иако су испуњени сви услови који су наведени суд не сме да поврат цени као отежавајућу околност. Ради се о томе да само ако је учинилац и даље уписан у *казнену евиденцију* може постојати поврат. Када је осуђени избрисан из казнене евиденције или постоје услови за брисање из ње не може постојати поврат учиниоца, па самим тим ни обавезна отежавајућа околност.

³⁸ Поставља се питање да ли ова забрана и обавеза погађа и осуђена лица која су осуђена пре ступања на снагу ЗоИДКЗ или и осуђена лице која су пре његовог ступања на

4.2.1. *Како ће ѿврати ушћицаи на ѿвећање броја осуђеника у казним заводима?*

Имајући у виду чињеницу да у Републици Србији постоји велики број осуђиваних лица, интервенција законодавца у овом делу свакако ће довести до повећање броја осуђеника у казним заводима. Пре свега због *забране* изрицања казне испод границе прописане законом или блаже врсте казне (када је реч о обичном поврату), и *обавезом* изрицања казне изнад половине распона прописане казне (када је реч о вишеструком поврату). Међутим, ово ће се односити само на осуђена лица која чине кривична дела са *умишљајем*.

ЗАКЉУЧАК

У криминолошкој литератури постоје многобројна различита мишљења о узроцима криминалитета. Постојала су и мишљења о непоправљивим учиниоцима кривичних дела. То су осуђеници који се не могу *ѿѿравити*, они ће ако се икада домогну слободе поново учинити кривично дело. Када је у Републици Србији покушано увођење казне доживотног затвора, опет се покренула тема о томе да ли постоје непоправљиви учиниоци кривичних дела. Сада, када је прописана казне доживотног затвора без могућности условног отпуста, чини се неспорним да је *законодавац* прихватио да постоје непоправљиви учиниоци кривичних дела. Те учиниоце треба издвојити из друштва и сместити их у казни завод, у једну вештачку средину, са други осуђеницима, до краја живота. Међутим, казна доживотног затвора ће погодити мали број осуђеника.

Приликом измена и допуна појединих закона није реткост да се стручној и општој јавности *ѿпредочава* да се мењају одређене одредбе важећег закона које су *најважније*. Међутим, о одређеним изменама и допунама закона које су *важније* од оних који су предочени јавности сазна се у току *расправе* у Народној скупштини или тек када се закон објави у Службеном гласнику Републике Србије, док за њих грађани, по правилу, сазнају када закон почне *на њих* да се примењује. С тим у вези, иако је општој и стручној јавности предочено да је најважнија новина увођење казне доживотног затвора, а то је наведено и у Образложењу Закона, остале интервенција законодавца у КЗ, које су биле предмет у овом раду, *ѿгодиће* највећи број учинилаца кривичних дела.

снагу осуђена? Одговор на наше питање се налази у члану 41 ЗоИДКЗ, којим се прописује да за кривично дело које је извршено после ступања на снагу овог закона, учиниоцу тог кривичног дела који је раније осуђиван казна се одмерава применом одредаба чл. 8. и 9. ЗоИДКЗ (одредаба која се односе на обичан и вишеструки поврат).

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Bošković Milo, *Kriminologija*, Novi Sad, 2007.
- Городнянская В. В. Структура рецидивной преступности (постпенитенциарный рецидив), *Вестник Томского государственного университета*, № 335. 2010.
- Дракић Драгиша, Милић Иван, О појединим материјалним, процесним и извршним аспектима условног отпуста, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2/2019.
- Дракић Драгиша, Милић Иван, *Основи кривичног извршног права*, Нови Сад, 2019.
- Дроздов И. С. Структура криминологического рецидива осужденных без лишения свободы, *Уголовная юстиция*, № 13. 2019.
- Дроздов И. С. Рецидив как критерий эффективности наказаний, не связанных с лишением свободы, *Уголовная юстиция*, № 11. 2018.
- Лазаревић Љубиша, *Коментар Кривичног законика*, Београд, 2011.
- Милић Иван, *Индивидуализација казне затвора – криминолошки, кривично-правни и пенолошки аспекти*, Нови Сад, 2017. (докторска дисертација).
- Пихлер Станко, Новеле општих установа у кривичном законодавству (Поводом Кривичног законика РС од 29. септембра 2005. г.), *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 3/2005.
- Ристивојевић Бранислав, “Пунитивни популизам” српског законодавца – критичка анализа тзв. Маријиног закона –, *Зборник радова Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу* – 2013.
- Ристивојевић Бранислав, Истина као главна жртва англоамериканизације домаћег кривичног права: Дарвинов расад у српској шуми, *LV Савештовање Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу*, Златибор, 2015.
- Stojanović Zoran, Da li je Srbiji potrebna reforma krivičnog zakonodavstva?, *Crimen* (IV) 2/2013.
- Stojanović Zoran, *Krivično pravo – Opšti deo*, Београд, 2009.
- Телефанко Б. Н. Потенциал уголовного наказания и его воздействие на рецидив преступлений, *Уголовная юстиция*, № 2 (6). 2015.
- Ћоровић Емир, Казна доживотног затвора (да или не?), *Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу – LVIII Редовно годишње савештовање удружења* – Златибор 2018.
- Cvetanović Milan, Uslovni otpust i praksa u Kazneno popravnom domu u Sremskoj Mitrovici, *Drugo savetovanje Udruženja za penologiju SAP Vojvodine*, Subotica, 1979.
- Чукмаитов Д. С. Рецидив преступлений как важнейший критерий эффективности уголовно-правового воздействия, *Право и государство*, No 2 (63). 2014.
- * * *
- Закон о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима, *Сл. гласник РС*, бр. 32/2013.
- Закон о изменама и допунама Кривичног законика, *Службени гласник РС*, бр. 35/2019.

Кривични законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016.

Уголовный кодекс Российской Федерации, от 13.06.1996 N 63-ФЗ (ред. от 27.12.2019).

* * *

Годишњи извештај о раду Управе за извршење кривичних санкција за 2009. годину. Доступан на: <http://reforma.bezbednost.org/wp-content/uploads/downloads/2012/09/2009-Godisnji-izvestaj-Ministarstvo-pravde-Uprava-za-izvr%C5%A1enje-krivi%C4%8Dnih-sankcija.pdf> на дан: 01. 01. 2020.

Образложење Закона. Доступно на: <https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php> на дан: 04. 01. 2020.

Републички завод за статистику, Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2018. – Пријаве, оптужења и осуде – Београд, 2019. Доступно на: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2019/Pdf/G20195653.pdf> на дан: 01. 01. 2020.

Др Иван Д. Милич, ассистент – доктор юридических наук
Новосадский университет
Юридический факультет
I.Milic@pf.uns.ac.rs

Изменения в Общей части Уголовного кодекса

Резюме: С 1 декабря 2019 года вступил в силу Закон о внесении изменений в Уголовный кодекс. По общему мнению, самое большое нововведение – введение пожизненного заключения. Вопреки этой точке зрения, автор полагает, что другие изменения и поправки в УК затронут наибольшее число лиц, совершивших уголовные преступления, и что число «осужденных в пенитенциарных учреждениях» увеличится.

Ключевые слова: Уголовный кодекс, пожизненное заключение, условно-досрочное освобождение, пробация, рецидив преступлений.

Датум пријема рада: 13.04.2020.